

Секція: Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ РІЗНИХ РІВНІВ

Старостенко Ганна Григорівна

Доктор економічних наук, професор
Професор кафедри економічної теорії,

Квасницька Раїса Степанівна

Доктор економічних наук, доцент
Професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Хмельницький національний університет

Перегудова Анастасія Сергіївна

студентка

Національний університет державної фіскальної служби України

Розвиток і функціонування соціальної інфраструктури та інвестування в неї коштів є нагальною проблемою, яка пов'язана з ліквідацією в Україні таких негативних соціально-економічних наслідків, як економічний спад, інфляція та безробіття. Питання забезпечення та фінансування різноманітних соціальних потреб залишається на сьогодні врегульованим не повною мірою.

Завдання розвитку економіки полягає в необхідності започаткування відповідних інституційних змін, які будуть впливати і змінювати матеріальний базис (модернізація засобів виробництва, підвищення продуктивності праці) та пристосування нових інституцій до конкретних соціально-економічних умов на певному суспільно-економічному етапі. Природа виникнення та адаптаційні механізми інституційних змін визначаються в процесі соціалізації, під дією якої створюються відповідні умови не тільки для найповнішого задоволення потреб людини, але і для подальшого розвитку суспільства.

Соціалізація економіки - системний процес якісних інституціональних змін у спрямованості суспільного виробництва, соціально-економічних відносин під впливом потреб, що породжуються НТП та НТР. В основі цього процесу

лежить розуміння соціального індивіда, соціальних груп, а також механізми включення окремих членів (груп) до суспільних процесів.

Соціалізація економіки є процесом, що спрямований на всі елементи економічної системи (продуктивні сили, економічні відносини, господарський механізм), наповнюючи їх соціальним змістом, де «соціальне» означає взаємозв'язок між індивідами, які потрібні один одному з метою досягання спільних цілей, з одного боку, та суспільством, з іншого. При цьому прагнення досягти особистих результатів має бути сполученим з інтересами всього суспільства. Такі взаємовідносини породжують певні моделі поведінки, які знаходить свій прояв в інституційній надбудові, і спричиняють зміну в економічну базисі шляхом соціалізації його елементів.

Соціалізація економічного базису – ланка загального процесу соціалізації, що знаходить свій вияв у становленні та розвитку тенденції, а згодом і закономірності, згідно з якою під впливом потреб виробника прискорюється процес засвоєння і використання основними суб'єктами господарювання у своїх інтересах специфічної системи знань, норм і цінностей, необхідних для успішного функціонування суспільного виробництва, соціально-економічних відносин, суспільства в цілому.

Як процес соціалізація визначається всеосяжною спрямованістю на забезпечення готовності членів суспільства до відповідних вимог суспільних інститутів і створення умов для реалізації суб'єктами економіки активної компоненти самозабезпечення добробуту. Як захід соціалізація пов'язується з пом'якшенням соціальних конфліктів і наданням соціальності ринково-трансформаційним процесам на національних теренах. Соціалізація не є атрибутикою виключно сучасного етапу або якоїсь однієї лінії розвитку. Вона мала місце з тою чи іншою мірою задіяння її складових в усі часи існування людства.

Основні передумовами посилення соціалізації економіки на сучасному етапі суспільного розвитку є :

- процес науково-технічної революції та, передусім, перетворення творчої праці в домінуючий фактор соціально-економічного прогресу обумовлюють необхідність переорієнтації економіки на людину, що виступає необхідною передумовою функціонування та розвитку ефективної системи соціально-економічних відносин;

- революція в продуктивних силах, які вперше за весь час існування людства переросли в планетарний масштаб (як кількісно, так і якісно), актуалізує завдання загальної боротьби людства з глобальними проблемами суспільства (ядерна зброя, екологічні проблеми, наслідки глобалізації тощо), що вимагає певного пом'якшення соціально-економічних суперечностей, орієнтації на загальнолюдські цінності та є важливою метою сучасного соціально-економічного та суспільного розвитку в цілому;

- сама людина поступово стає – генератором соціально-економічного прогресу, людиною, яка свідомо розбудовує цей світ, починаючи з форм науки і мистецтва та закінчуючи соціальними революціями, стає максимально вільною та єдиною з суспільством, знаходиться в діалозі з усіма творцями культури.

Політика економічного зростання держави повинна органічно поєднуватися з реалізацією ключових завдань соціального розвитку - зупиненням процесів зростання бідності та майнового розшарування населення, створенням цивілізованого ринку праці та забезпеченням ефективної зайнятості, випереджаючих темпів підвищення реальних доходів населення, насамперед заробітної плати та пенсій. Це означає, що можливість економіки адаптуватися до змін, що виникають в процесі соціалізації, вимагає ефективної взаємодії людини з суспільством на якісно нових засадах. Виникає необхідність визнання людини як найвищої цінності. Саме людина забезпечує складний взаємозв'язок продуктивних сил, виробничих відносин і господарського механізму. Вона є одночасно головною складовою продуктивних сил, носієм економічних відносин, суперечностей та інтересів і реальним чинником суспільства, який має приводити в дію продуктивні сили загалом, економічні відносини і господарський механізм для досягнення конкретних соціальних цілей. Таким

чином, соціалізація економіки — це цільова орієнтація економічного розвитку на всебічне забезпечення потреб людини.

Виходячи з представленого розуміння соціалізації економічних систем різних рівнів, слід вказати на існування двох основних форм протікання цих процесів – пряму та опосередковану економічну соціалізацію. При прямій соціалізації відбувається власне передача та засвоєння людиною економічних знань і досвіду у явному вигляді, а при опосередкованій соціалізації – людина (соціальна група) здобуває знання, досвід чи навички, які безпосередньо не мають економічної спрямованості, але суттєво визначають тип їх економічної поведінки.

Залежно від можливості закріплення чи фіксації інформаційного наповнення економічної соціалізації, вважаємо, що слід виокремити її первинну та вторинну форми. Перша з них означає засвоєння загальноприйнятих і формалізованих економічних норм, правил і знань економічної діяльності, а вторинна – неформалізованих знань, як правило, суб'єктивного характеру (які мають частковий, локальний чи вузький характер).

Сутність соціалізації економіки розкривається через її функції:

- сприяння гармонії в системі економічних інтересів;
- забезпечення зростання добробуту суспільства;
- вплив на трансформацію “ економічної людини ” та формування “ соціальної людини ”;
- забезпечення соціального партнерства;
- формування соціального мислення і принципи його реалізації (послідовність та стабільність здійснення, об'єктивна обумовленість та адекватність, соціоекономічна двоєдиність, принцип гуманізму, соціальна справедливість).

Соціальна держава як продукт відповідної стадії суспільного розвитку виступає у класичному варіанті як система збалансування життєвого рівня переважної частини населення країни через стимулювання і розширення обсягів прямої підтримки прагнень до самозабезпечення та адресної диференційованої

допомоги малоактивним, які поки що або вже не здатні до самостійного життєзабезпечення, з недопущенням зниження їх соціального статусу.

Перехід економіки в систему координат соціальної держави пов'язується з еволюцією усвідомлення суспільством суті стрижньового процесу власного розвитку, закладеного у зміні співвідношення можливостей індивіда і збагачених суспільних функцій, у поєднанні з новими рольовими статусами, тобто поступкою індивідуалізму у випадку капіталізму або усупільнення з позицій соціалізму індивідуалістично-суспільній формі забезпечення основ життєдіяльності.

Еволюція суспільного розвитку вимагає прискорення процесу соціалізації економіки. На основі аналізу трансформації елементів економічної системи можна виокремити основні напрями посилення соціалізації економіки:

- формування людського та соціального капіталу;

- якісна трансформація системи інститутів, які забезпечують взаємозв'язок основних суб'єктів господарювання в усіх сферах економічного життя і, відповідно, зміна місця та ролі працівника у системі прийняття рішень через інститути соціального партнерства, соціальної відповідальності, соціальної конкуренції;

- соціальна орієнтація економічних основ та матеріальних стандартів існування працівника, що виражається у збільшенні частки сукупного працівника у національному доході, отже, змінах у розподілі, організації оплати праці, обсязі фонду споживання; соціальна орієнтація ринкового законодавства;

- поява та розвиток середнього класу, його структури, якості, ваги в економічному та політичному середовищі;

- динамічні зміни у системі відносин власності, зокрема трансформації форм прояву і функціонування приватної власності, виникнення та розвиток нових типів і форм власності;

- збільшення можливостей реалізації особистістю своїх потреб та можливостей за рахунок більш вільного доступу до послуг освіти, охорони здоров'я, мистецтва тощо;

-збільшення соціальної ролі держави за рахунок посилення соціальної спрямованості бюджетів країн.

Функціонування держави являє собою процес виконання дій, спрямованих на задоволення потреб суспільства. Кінцевий результат функціонування держави як системного утворення, який власне відтворює наслідки розвитку, розпадається на матеріально-речові, економічні та соціальні досягнення. Подібне різноманіття результатів визначає необхідність спільного розгляду соціальних, економічних, технічних, екологічних та інших чинників.

Процес соціалізації включає в собі розвиток взаємовідносин людини і суспільства шляхом засвоєння статичного, що передається з покоління в покоління, і відтворення нового, динамічного, що створюється в процесі соціальної творчості, де при цьому одні змістовні елементи (знання) визначають динамічний початок у процесі соціалізації, а інші (цінності) — статичне, що забезпечує самозбереження суспільства та наступність його традицій, звичаїв. Таким чином, соціалізація економіки є закономірним процесом еволюції суспільного розвитку, який передбачає радикальне поліпшення якості та істотне підвищення рівня життя населення, що охоплює надзвичайно широкий спектр соціально-економічних явищ. Від соціалізації економіки залежить ступінь соціалізації суспільства і його прогресивна динаміка. Але разом з цим в соціальній сфері виявляються риси її недосконалості та невідповідності сучасним потребам людей зокрема це стосується співвідношення між мінімальною заробітною платою, розміром пенсій, стипендій та прожитковим мінімумом.